

Remissvar
Utbildningsdepartementet**Dnr**
U2023/02898

Yttrande över SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation

Sammanfattning av Sveriges Lärares synpunkter

Sveriges Lärare vill se en forsknings- och innovationspolitik som understödjer utvecklingen mot en skola på vetenskaplig grund, förstärker den praktiktäna utbildningsvetenskapliga forskningen, skapar en infrastruktur för tillgängliggörande av forskning, förstärker lärarprofessionens röst i forskningen samt ger yrkesverksamma lärare bättre villkor att ta till sig och medverka i forskning.

Det har skett en stor expansion av den utbildningsvetenskapliga forskningen sedan millennieskiftet. Det beror delvis på en utbyggd lärarutbildning och därigenom mer genererade medel till basanslag för utbildningsvetenskaplig forskning men till stor del beror expansionen också på nya strukturer såsom tillskapandet av den Utbildningsvetenskapliga kommittén på Vetenskapsrådet, Skolforskningsinstitutet och ULF-avtalet. Dessa tre strukturer har möjliggjort att de särskilda förutsättningarna som råder för utbildningsvetenskaplig forskning bättre har kunnat tas hänsyn till. Det handlar t.ex. om områdets bredd, att det är svårt att skilja nyttoforskning från forsknings-initierad forskning, tillgodogörande av forskning, satsning på den praktiktäna forskningen samt att stärka professionens inflytande. En ny struktur för myndigheterna som inte tar hänsyn till detta innebär att vi riskerar att hamna på ruta noll igen.

Sveriges Lärare avstyrker därför förslaget och skulle hellre se reformer i enlighet med vårt inspel till kommande forskningsproposition, reformer som:

- understödjer utvecklingen mot en skola på vetenskaplig grund
- förstärker den praktiktäna utbildningsvetenskapliga forskningen
- skapar en infrastruktur för tillgängliggörande av forskning
- förstärker lärarprofessionens röst i forskningen
- ger yrkesverksamma lärare bättre villkor att ta till sig och medverka i forskning

Utbildningsvetenskap som ett vetenskapligt råd

I Vetenskapsmyndigheten föreslås fyra vetenskapliga råd. Utbildningsvetenskap föreslås här ingå i vetenskapligt råd för samhällsvetenskap, humaniora och konst. Detta skulle vara negativt för ett vetenskapsområde som under de senaste 20 åren vuxit och utvecklats kraftigt. Det är viktigt att den positiva utvecklingen av vetenskapsområdet inte stannar av på grund av en generell reform vad gäller den statliga forskningsfinansieringen, utan i stället får bättre strukturella förutsättningar. Bredden i vetenskapsområdet visar att utbildningsvetenskap inte kan reduceras till ämnen som enbart finns inom humaniora och samhällsvetenskap.

Utbildningsvetenskaplig forskningen handlar i hög grad om teknikanvändning inom skola och utbildning vilket då kräver en bas i teknikforskning. En stor del av ämnesdidaktisk forskning ligger inom naturvetenskap, matematik och teknik, vilket i så fall lika väl skulle kräva delaktighet från vetenskapliga råd inom andra ämnesområden. Ytterligare en viktig aspekt är det konstnärliga området som är integrerat inom utbildningsvetenskapen. Bredden på vetenskapsområdet samt den starka utvecklingen av den utbildningsvetenskapliga forskningen talar entydigt för inrättandet av ytterligare ett vetenskapligt råd för utbildningsvetenskap i en eventuell Vetenskapsmyndighet.

Vetenskapsrådet har idag forskarinflytande på alla nivåer, från ledningsråd (genom huvudsekreterare) till inriktning, utlysning och beredning (genom såväl huvudsekreterare som ämnesråd och kommittéer). Forskarinflytande är viktigt och Sveriges Lärare vill särskilt betona att utbildningsvetenskapens särskilda förutsättningar innebär att det är en fördel om professionen i form av utbildningsvetenskapliga forskare har stort inflytande.

Ifall utredningens förslag om en Vetenskapsmyndighet förverkligas kommer den behovsstyrda utbildningsforskning, som idag finansieras av exempelvis Skolforskningsinstitutet, Forte, Formas, ULF-avtal och IFAU, förläggas till ett vetenskapligt råd för utbildningsvetenskap vid Vetenskapsmyndigheten. Ett vetenskapligt råd för utbildningsvetenskap kan då samla all utbildningsvetenskaplig forskning, inklusive den tillämpade grundforskningen som idag finns finansierad av andra myndigheter. Detta skulle innebära en viss effektivisering – både vad avser administration och arbete inom organisationen och för forskare som söker finansiering. Detta skulle också bidra till att föra samman grundforskning och tillämpad forskning inom utbildningssektorn.

Antal forskningsfinansiärer

I utredningen tas för givet att det finns en samstämmig bild av önskemålet om färre forskningsfinansiärer. Detta stämmer inte. Det finns i forskarsamhället snarare en uppfattning om att det är positivt med många olika finansiärer beroende på vilka forskningsproblem som formuleras. Forskning mår väl av mångfald och det är snarare problematiskt att koncentrera så mycket resurser till endast tre forskningsfinansiärer. Dock kan det finnas vissa effektivitetsvinster med att omfördela forskningsmedel från några små myndigheter, exempelvis Vetenskapsmyndigheten, men det kräver dialog och noggrann utredning.

Forskarinflytande och professionsinflytande

Skolforskningsinstitutet

Sveriges Lärare värnar Skolforskningsinstitutet men konstaterar samtidigt att även om de systematiska sammanställningarna är utmärkta så har myndigheten inte nått så långt med spridningen som varit önskvärt, eftersom spridningsuppdraget varit alltför otydligt. Skolforskningsinstitutet bör få ett förtydligt uppdrag om spridning av sina egna resultat men även i uppdrag att ansvara för forskningsspridning generellt.

ULF-avtalet

Från Sveriges Lärares håll värnar vi också det nya ULF-avtalet som innebär en angelägen förstärkning av den praktiktäna utbildningsvetenskapliga forskningen. Vi vill betona vikten av att ULF resulterar i frågeställningar som är relevanta för området. Det behöver därför utvecklas en infrastruktur som gör att professionens frågeställningar lyfts. Liksom med

Skolforskningsinstitutet så saknas även på ULF en genomtänkt struktur för forsknings-spridning. Det är viktigt att tänka på hur forskningen ska spridas redan tidigt i forsknings-projekten så att tilltalet och begreppsanvändningen är sådant att lärare kan ta till sig forskningen. Forskningen ska inte enbart spridas, den ska tillgängliggöras.

Finansiering av doktorandstudier

Utredningen gör bedömningen att det bör beviljas medel för fyra års doktorandstudier, jämfört med tre år idag, i de fall syftet är att finansiera forskarutbildning. Sveriges Lärare anser att detta kan vara en arbetsmiljömässig fördel för doktorander och deras handledare. Samtidigt bör tryggheten för vissa doktorander inte omöjliggöra ett mer flexibelt förfarande för doktorander som kombinerar forskarstudier med yrkesarbete.

Balans mellan extern finansiering och basanslag

Utredningen anser sig inte ha mandat att föreslå volym eller nivå för basanslagen. Sveriges Lärare vill passa på att lyfta att de direkta anslagen till universitet och högskolor bör öka, men att en sådan ökning behöver kombineras med att det säkerställs att den utbildningsvetenskapliga forskningen ute på varje lärosäte får basanslag som motsvarar vad omfattningen av lärarutbildning genererar i basanslaget till lärosätet som helhet. I dagsläget underfinansieras utbildningsvetenskaplig forskning i relation till vad lärarutbildningarna genererar.

Uppföljning

Utredningen uppger att Vetenskapsmyndigheten bör följas upp mot sin förmåga att värna den fria forskningen samt stimulera internationellt konkurrenskraftig och banbrytande forskning. Sveriges Lärare anser att ett alltför ensidigt fokus på excellens och spets riskerar att ske på bekostnad av bredd och återväxt. Det behövs fortsatt riktade satsningar på underbeforskade områden där starka forskningsmiljöer ännu inte kunnat byggas upp.

Stockholm, 31 januari 2024

Sveriges Lärare

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Per Båvner
Utredare